

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของครัวเรือนชาวเขาในชุมชนเทศบาลนครเชียงใหม่” นี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตทั้งในด้านการดำรงชีวิต โดยทั่วไปและชีวิตในการทำงานของ ชาวเขาที่ได้ทำการอพยพเคลื่อนย้ายตนเองและครอบครัว จากพื้นที่ที่เคยอยู่ดั้งเดิมบนพื้นที่สูง ลง มาอยู่ในเขตชุมชนเมือง ซึ่งมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สภาพสังคม ตลอดจนลักษณะการประกอบอาชีพ ที่แตกต่างจากเดิมเป็นอย่างมาก ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตโดยรวมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นใน การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้นำแนวความคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตทั้งในแง่ของคุณภาพชีวิตโดยรวม และคุณภาพชีวิตในการทำงาน ซึ่งถือเป็นปรัชญาของการจัดการทรัพยากรมนุษย์มาใช้เป็นกรอบใน การศึกษา และเพื่อให้การประเมินระดับคุณภาพชีวิตเป็นไปอย่างมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน ผู้ศึกษาจึง ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพชีวิตตามแนวทางที่คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติได้จัดทำงานเป็นแบบสำรวจความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์และ วางเป้าหมายการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน มาใช้เป็นเกณฑ์ในการชี้วัดคุณภาพชีวิตของประชากรที่ ศึกษาอีกด้วย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตโดยทั่วไป

นิคัย สัมมาพันธ์ (2537) ได้กล่าวว่า คุณภาพชีวิตที่ดีจะเกิดขึ้นได้ด้วยเหตุ 3 ประการคือ

1. จากสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและที่เกิดจากมนุษย์
2. จากคุณภาพของสินค้าและบริการที่เป็นพื้นฐานของระดับการครองชีพ
3. จากคุณภาพชีวิตการทำงาน (Quality of Work Life) ซึ่งหมายถึงการได้มีงานทำและ ได้ทำงานที่มีความหมาย มีคุณค่าและได้รับการตอบแทนที่เหมาะสมทั้งในทาง เศรษฐกิจและในทางจิตใจและสังคม

กรมการพัฒนาชุมชน (2539) ได้ให้ความหมายของ “คุณภาพชีวิต” หมายถึงการดำรง ชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสม ตามความจำเป็นพื้นฐานที่ได้กำหนดไว้ในสังคมหนึ่งๆ ในช่วง เวลาหนึ่งๆ นั่นคือสิ่งที่กล่าวได้ว่าประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ก็ต่อเมื่อประชาชนในครอบครัว หรือชุมชนนั้นมีชีวิตความเป็นอยู่บรรลุเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานครบถ้วนทุกประการ ซึ่งเกณฑ์

ความจำเป็นพื้นฐานที่กำหนดไว้นั้น สามารถแปรเปลี่ยนไปได้ตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในขณะนั้นๆ

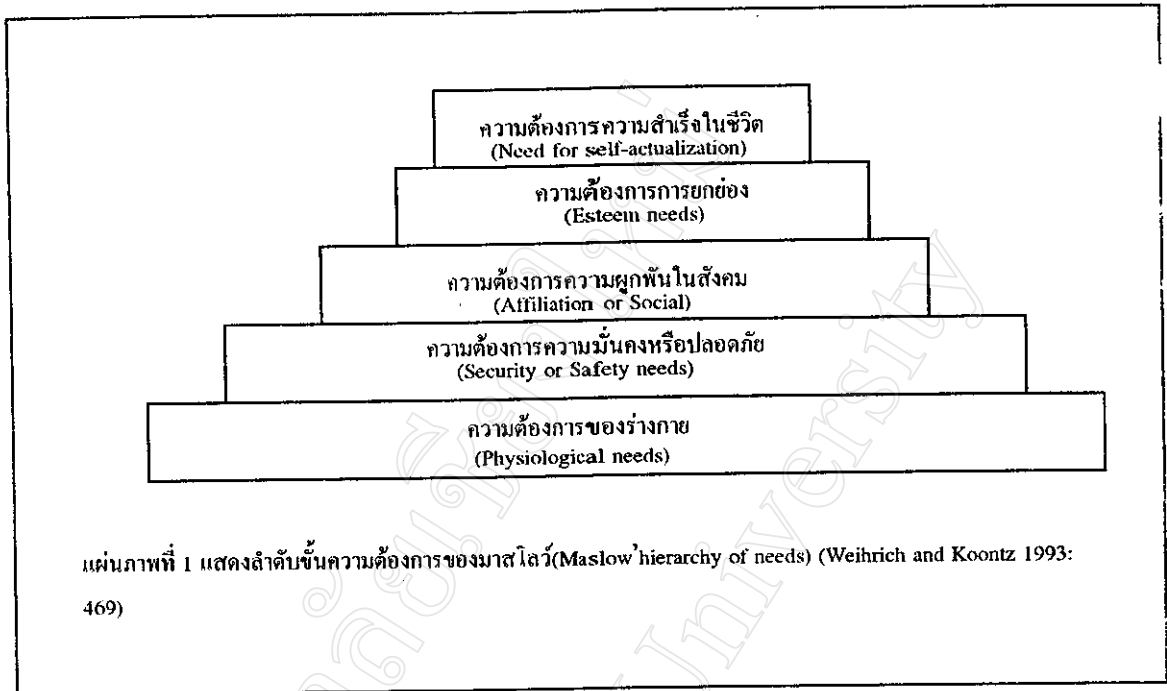
อย่างไรก็ตามคุณภาพชีวิตเป็นคำที่ได้รับการใช้อย่างแพร่หลาย และได้ถูกนิยามในความหมายต่างๆ แต่โดยทั่วไปจะหมายถึง “อยู่ดี กินดี” (Well-being) (Markley and Bagleys, 1975 : 1, อ้างในสายลดา ลดาวัลย์ ณ อยุธยา, 2542 : 6-7) ในความหมายนี้ คุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกัน เนื่องจากความต้องการของมนุษย์ โดยเฉพาะด้านความรู้สึกรักก็คิดจะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสถานะด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ เช่น อายุ เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ระบบสังคม ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง ระดับการพัฒนาเทคโนโลยี ตลอดจนประสบการณ์ชีวิตของแต่ละบุคคลดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะกำหนดความหมายของคุณภาพชีวิต ที่สามารถใช้ในการอธิบายได้ในหลักสากล แต่อย่างไรก็ตามในเชิงทฤษฎีอาจจะสามารถสร้างแบบจำลองคุณภาพชีวิตจากแนวทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการตามแบบของ มาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs)

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs)

เป็นทฤษฎีการจูงใจที่มีชื่อเสียงมากที่สุดทฤษฎีหนึ่ง โดยเขาได้ตั้งสมมุติฐานของทฤษฎีการจูงใจของเขาไว้ 3 ประการคือ (Abraham H. Maslow , 1954)

1. มนุษย์มีความต้องการอยู่ตลอดเวลาไม่มีวันสิ้นสุด ตราบใดที่ยังมีชีวิตอยู่
2. ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่จะมีอิทธิพลต่อการจูงใจได้ ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะ ไม่เป็นแรงกระตุ้นสำหรับพฤติกรรมนั้นอีกต่อไป
3. ความต้องการของคนจะมีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำไปหาสูงตามลำดับความสำคัญ ในขณะที่ความต้องการลำดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้วความต้องการในลำดับที่สูงขึ้นจะตามมาทันที

มาสโลว์ได้แบ่งลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ลำดับขั้นดังนี้

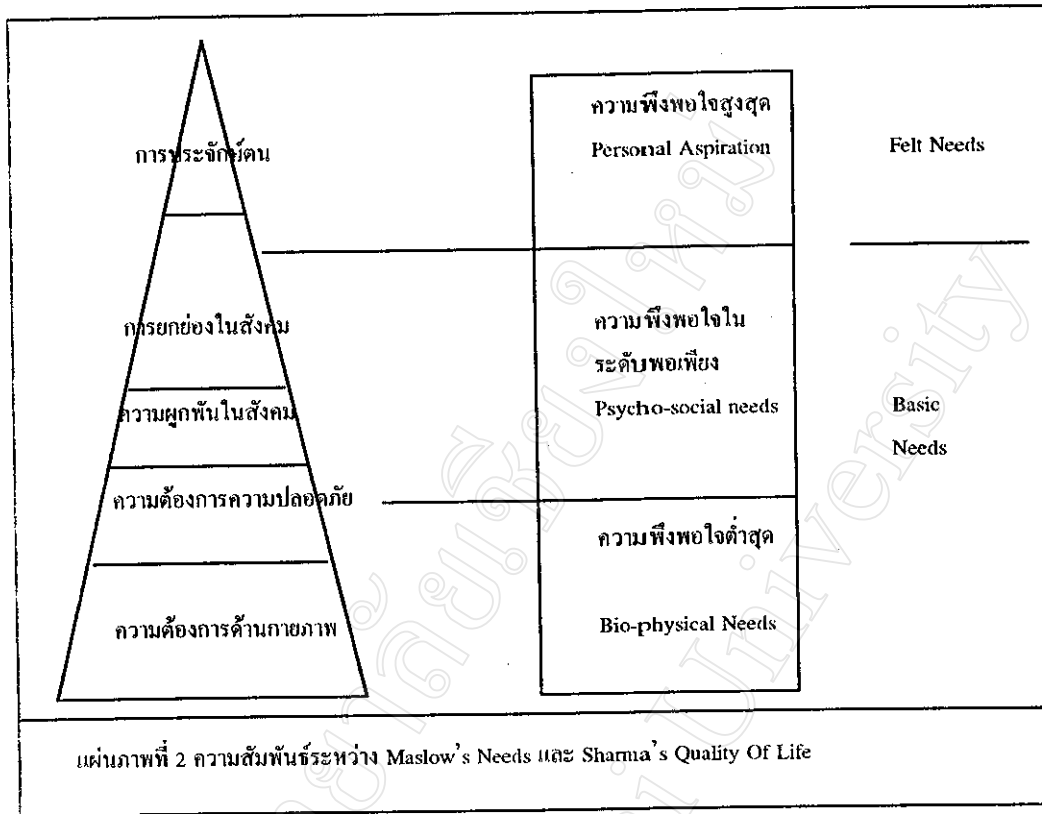
1. ความต้องการของร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานเพื่อความอยู่รอดเช่น อาหาร น้ำ ความอบอุ่น ที่อยู่อาศัย และการนอน การพักผ่อน มาสโลว์ได้กำหนดตำแหน่งซึ่งความต้องการเหล่านี้ได้รับการตอบสนองไปยังระดับที่มีความจำเป็นเพื่อให้ชีวิตอยู่รอดและความต้องการอื่นที่จะกระตุ้นบุคคลต่อไป
2. ความต้องการความมั่นคงหรือความปลอดภัย (Security or safety needs) ความต้องการเหล่านี้เป็นความต้องการที่จะเป็นอิสระจากอันตรายทางกาย และความกลัวต่อการสูญเสียงานทรัพย์สิน อาหาร หรือ ที่อยู่อาศัย
3. ความต้องการความผูกพันของสังคม (Affiliation or acceptance needs) เนื่องจากบุคคลอยู่ในสังคมจะต้องการยอมรับจากบุคคลอื่น ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความอบอุ่นทางใจจึงต้องการที่จะเข้าเป็นสมาชิกและมีส่วนร่วมในกลุ่มสังคมต่าง ๆ เช่น ครอบครัว เพื่อนฝูง และเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสังคมเหล่านั้น
4. ความต้องการการยกย่อง (Esteem needs) ตามทฤษฎีมาสโลว์ เมื่อบุคคลได้รับการตอบสนองความต้องการการยอมรับแล้ว จะต้องการการยกย่องจากตัวเองและจากบุคคลอื่น ความต้องการนี้เป็นการพึงพอใจในอำนาจ (Power) ความภาคภูมิใจ (Prestige) สถานะ (Status) และความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence)
5. ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Need for self-actualization) มาสโลว์ค่านิ่งว่าความต้องการในระดับสูงสุดเป็นความปรารถนาของมนุษย์ที่จะสามารถประสบความสำเร็จ สามารถใช้

ความสามารถที่คนมีอยู่อย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพื่อที่จะมีศักยภาพและบรรลุความสำเร็จในสิ่งใดสิ่งหนึ่งในระดับสูงสุด

คำถามเกี่ยวกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Questioning the needs hierarchy) ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ ได้ใช้ในงานวิจัยพบเหตุการณ์ซึ่งสนับสนุนทฤษฎีของมาสโลว์น้อย ที่ว่าความต้องการของมนุษย์เป็นลำดับขั้นความต้องการ ตั้งข้อสังเกตว่ามีเพียง 2 ระดับความต้องการคือ (1) ความต้องการด้านร่างกายและ (2) ความต้องการด้านอื่น จุดแข็งของความต้องการด้านอื่นนี้จะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการของร่างกายได้รับการตอบสนองแล้ว เขาพบว่าในระดับสูงขึ้น จุดแข็งของความต้องการจะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล บางคนมีความต้องการด้านสังคมสูงและมีความต้องการประสบความสำเร็จสูงสุดในชีวิตมาก

อย่างไรก็ตาม มาสโลว์ ก็ได้ให้การยอมรับว่าบุคคลอาจจะมีความต้องการพร้อมๆกันหลายระดับได้ และสามารถที่จะได้รับสิ่งที่ต้องการหลายระดับนั้นพร้อม ๆ กันได้ แต่บุคคลอาจจะไม่ได้รับสิ่งตอบแทนในระดับสูงกว่า ถ้าความต้องการในระดับต่ำกว่ายังไม่ได้รับการตอบสนอง ทั้งนี้เพราะการได้รับสิ่งที่ต้องการใด ๆ ขึ้นอยู่กับการกระทำของบุคคล และบุคคลจะไม่มีแรงจูงใจให้กระทำการใด ๆ เพื่อให้ได้รับสิ่งที่ต้องการระดับสูงขึ้น ยกตัวอย่างเช่น บุคคลอาจจะยอมกระทำการต่างๆ รวมทั้งการกระทำผิดกฎหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งอาหาร ซึ่งเป็นความต้องการขั้นแรกของมนุษย์ แต่เมื่อได้รับการตอบสนองในเรื่องอาหาร เขาก็จะมีความต้องการในระดับต่อไปคือ ความปลอดภัย และมั่นคงในชีวิตซึ่งเป็นความต้องการในระดับที่ 2

การที่บุคคลได้รับการตอบสนองทางกายภาพที่เหมาะสมก็จะทำให้บุคคลมีสุขภาพกายดี และเขาได้รับการตอบสนองต่อความต้องการด้านจิตใจอย่างเหมาะสมเพียงพอ จะทำให้เป็นบุคคลที่มีสุขภาพจิตดี การมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีก็จะทำให้บุคคลมีความสุข มีความพอใจในชีวิต นั่นคือการได้รับสิ่งที่ต้องการ นำไปสู่ความพอใจของมนุษย์ แนวความคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพของชีวิตโดย Sharma (1988:149, อ้างในสายลดา ลดาวัลย์ ณ อยุธยา, 2542 : 8-9) ได้แสดงในภาพแผ่นภาพดังนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการของบุคคลกับระดับคุณภาพชีวิตตามแนวคิดของ Sharma(1988) โดยแบ่งคุณภาพชีวิตออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. ความต้องการพื้นฐาน (Basic Needs) ได้แก่ ความต้องการด้านชีวะ - กายภาพ (Bio-Physical Needs) ซึ่งเป็นความต้องการทางชีวะภาพจำเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต ปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค อากาศบริสุทธิ์ น้ำสะอาด สภาพแวดล้อมที่ดี ฯลฯ การได้รับปัจจัยเหล่านี้จะทำให้บุคคลมีคุณภาพชีวิตในระดับต่ำสุด (Minimal Level) การขาดหรือความไม่สมดุลของสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นการขาดคุณภาพชีวิตของบุคคล

ความต้องการพื้นฐานอีกประการหนึ่งคือ ความต้องการด้านจิตใจและสังคม (Psycho-social Needs) ซึ่งเป็นความต้องการระดับชุมชนและสังคม และบทบาทของตนเองในชุมชนและสังคม อัน ได้แก่ การศึกษา การคมนาคม การขนส่ง ความมั่นคงปลอดภัย นันทนาการ และบริการสังคมต่าง ๆ ฯลฯ

2. ความต้องการด้านความรู้สึกและจิตใจ (Felt Needs) ได้แก่ ความใฝ่ฝันของบุคคล (Personal Aspiration) ซึ่งถือเป็นความต้องการสูงสุดของบุคคล เป็นความทะเยอทะยานเฉพาะบุคคล เช่น ความต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ ความมั่นคง การเป็นที่ยอมรับในสังคม และการได้แสดงความรู้ความสามารถ ฯลฯ ความต้องการประเภทนี้มักจะสัมพันธ์กับสถานภาพของบุคคลมากกว่าเป็นความต้องการที่แน่ชัด การมิได้รับตอบสนองในสิ่งเหล่านี้ อาจจะไม่ีผลต่อคุณภาพ

ชีวิตของบุคคล เช่น บุคคลอาจมีความต้องการที่จะเป็นผู้นำชุมชนแต่การไม่ได้รับการยอมรับไม่ได้ส่งผลทำให้เขาขาดคุณภาพชีวิตที่ดี

จากแผนภาพที่ 2 ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต จำนวนตามขั้นของความต้องการของมนุษย์ ตามแนวคิดของ Maslow และระดับคุณภาพชีวิตตามแนวคิดของ Sharma จะเห็นได้ว่าการที่บุคคลได้รับการตอบสนองความต้องการทางด้านกายภาพ และความต้องการด้านความปลอดภัย (ระดับ 1 และ 2 ของ Maslow) บุคคลก็จะบรรลุระดับขั้นต่ำของคุณภาพชีวิต และเมื่อได้รับการตอบสนองในความต้องการในทางสังคม และการได้รับฐานะและการยกย่องในทางสังคม (ระดับ 3 และ 4 ของ Maslow) บุคคลนั้นก็สามารเรียกได้ว่ามีคุณภาพชีวิตในระดับที่พึงพอใจตามฐานะของตนเอง และการที่จะมีคุณภาพชีวิตในระดับสูงสุดนั้น ก็ต่อเมื่อเขาได้รับการตอบสนองในความต้องการระดับ 5 ซึ่งจะขึ้นอยู่กับความทะเยอทะยานของแต่ละบุคคล

จากแนวคิดนี้สรุปได้ว่าที่บุคคลจะมีคุณภาพชีวิตในระดับที่พอใจนั้น เขาจะต้องได้รับการตอบสนองความต้องการ 4 ระดับได้แก่ระดับ 1 ถึง 4 ตามแนวคิดของ Maslow

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงาน

Donald F. Harvey (1992) มีความเห็นว่า คุณภาพชีวิตการทำงานเป็นปรัชญาของการจัดการทางธุรกิจการค้าโดยทั่วไปรวมทั้งการจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นการเฉพาะด้วย (QWL is a Philosophy of Managing the Enterprise in General, and Human Resources in Particular.)

Richard E. Walton (1975) ได้แยกแยะกรอบสำหรับวิเคราะห์คุณภาพชีวิตการทำงาน (Criteria For Quality of Working Life) ของบุคคลากรในสังคมอุตสาหกรรมและองค์การทางธุรกิจ ไว้ 8 ประการคือ

1. ค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม (Adequate and Fair Compensation) ในการทำงานผู้ปฏิบัติงานนั้นๆจะต้อง ได้รับค่าจ้างหรือเงินเดือน ผลประโยชน์เกื้อกูลและค่าตอบแทนอื่นๆ อย่างเพียงพอกับมาตรฐานการดำรงชีพของสังคมหรือของคนๆนั้น และต้องได้รับความเป็นธรรมเมื่อเปรียบเทียบกับงานอื่นๆในระดับเดียวกัน

2. มีอาชีวอนามัยของการทำงานที่ดี (Safe and Healthy Working Conditions) ในการทำงานต้องมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพของการทำงานที่มีความรู้สึกลปลอดภัย ไม่มีความเสี่ยงจนเกินไป ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ รวมทั้งจำนวนชั่วโมงการทำงานไม่มากเกินไป

3. เปิดโอกาสให้ใช้และพัฒนาความรู้ ความสามารถในการทำงานเป็นอย่างดี (Immediate Opportunity to Use and Develop Human Capacities) หมายความว่างานที่จำเป็นต้องเป็นงานที่เปิดโอกาสให้ใช้ทักษะอย่างกว้างขวาง มีอิสระในการทำงานและควบคุมตนเองได้ มีโอกาสรับข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อการทำงานตลอดจนมีโอกาสและมีส่วนร่วมในการวางแผน หรือการตัดสินใจในงานด้วย

4. มีโอกาสในการเติบโตอย่างต่อเนื่องและมั่นคงในอนาคต (Future Opportunity of Continued Growth and Security) นั่นคือการทำงานมีอยู่เพื่อสร้างงานให้ผู้ปฏิบัติงานควรมีโอกาสได้เติบโตในตำแหน่งหน้าที่ รวมทั้งสามารถใช้ความรู้และทักษะที่ก้าวหน้า มีความมั่นคงในการจ้างงานและรายได้ด้วย

5. มีการส่งเสริมบูรณาการทางสังคมของผู้ปฏิบัติงานในองค์กร (Social Integration in the Work Organization) ทั้งนี้เพื่อให้ ผู้ปฏิบัติงานปลอดจากอคติในการทำงาน มีโอกาสได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างเปิดเผยและสนับสนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทั้งในแนวราบและแนวตั้งของลำดับชั้นการบริหารในองค์กร

6. ตั้งอยู่บนรากฐานของความยุติธรรมอย่างเพียงพอ (Constitutionalism in the Work Organization) ในการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการทำงานตลอดจนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในองค์กรจะต้องเคารพในชีวิตส่วนตัวของแต่ละคน สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเปิดเผย ความเป็นธรรมในการพิจารณาให้ผลตอบแทนหรือรางวัลใดๆ มีกระบวนการที่ดีในการแสดงออกซึ่งความคับข้องใจหรือการร้องทุกข์

7. มีความสมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัว (Work and the Total Life Space) ในการทำงานของคนให้องค์กรควรเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้ใช้ชีวิตในบทบาทอื่นนอกเหนือจากการทำงาน ต้องไม่ได้รับความกดดันเนื่องจากการคร่ำเคร่งกับการทำงานมากเกินไป มีโอกาสในการพักผ่อนและใช้ชีวิตส่วนตัวอย่างเพียงพอ

8. ชีวิตการทำงานมีส่วนรับผิดชอบต่อสังคม (The Social Relevance of Work Life) องค์กรควรเปิดโอกาสให้สมาชิกได้รู้ว่าองค์กรมีส่วนรับผิดชอบต่อสังคมในด้านต่างๆ ทั้งด้านผลผลิต การกำจัดของเสีย เทคนิคทางการตลาดและการขาย วิธีการปฏิบัติงานของพนักงาน ความสัมพันธ์กับประเทศด้อยพัฒนา การมีส่วนร่วมทางการเมือง ทักษะคิดต่อกฎหมาย ฯลฯ ซึ่งการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมดังกล่าวทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้สึกว่าองค์กรหรืองานที่ทำอยู่นั้นมีความหมาย

ลัทธินิเวศน์ (2539) ได้กล่าวถึงเทคนิคการจูงใจที่สำคัญในการบริหารงาน ประกอบด้วย 3 เทคนิค คือ

1. เงิน (Money) เงินเป็นสิ่งกระตุ้นให้บุคคลทำงานเพื่อให้บรรลุมาตรฐานการครองชีพ และทำให้องค์กรรักษากันไว้ได้ ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปเงินเดือน โบนัส ค่าจ้าง เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วม (Participation) การมีส่วนร่วมจะเป็นการจูงใจและความรู้ที่มีคุณภาพ สำหรับความสำเร็จของธุรกิจ ซึ่งหมายถึงการยอมรับ ความผูกพันในองค์การ

3. คุณภาพชีวิตการทำงาน (Quality of Working Life; QWL) เป็นทัศนคติการจูงใจที่น่าสนใจที่สุดเป็นการศึกษาระบบเพื่อออกแบบงานและพัฒนาในขอบเขตการทำงานประกอบด้วยเทคนิค สังคมในการจัดการ QWL ไม่ใช่ทัศนคติเพิ่มหน้าที่ในงาน (Job enrichment) แต่เป็นเครือข่ายประสานงานระหว่างจิตวิทยาอุตสาหกรรม จิตวิทยาองค์การและสังคมวิทยา วิศวกรรม อุตสาหกรรม ทฤษฎีและการพัฒนาองค์การ การจูงใจและทฤษฎีผู้นำ และอุตสาหกรรมสัมพันธ์

ผลการวิเคราะห์ทัศนคติแรงงานและคุณภาพชีวิตการทำงานสรุปได้ว่าสาเหตุเบื้องต้นของความไม่พึงพอใจในของแรงงาน คือลักษณะของงานหรือคุณภาพของงาน และแรงงานจะทำงานหนักขึ้นถ้างานมีการเพิ่มและขยายหน้าที่เพื่อให้ควบคุมงาน ได้ดีขึ้นและมีเสริภาพจากผู้บังคับบัญชา

สมยศ นาวิการ (2533) กล่าวว่าคุณภาพชีวิตการทำงานจะหมายถึงคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานและสภาพแวดล้อมของงานที่ผสมผสานระหว่างลักษณะทางเทคนิคและลักษณะทางมนุษย์ คุณภาพชีวิตการทำงานเป็นการสร้างสภาวะขององค์การที่กระตุ้นคนให้มีการเรียนรู้และพัฒนาให้คนมีอิทธิพลและควบคุมการทำงานของพวกเขาได้ และให้คนทำงานที่น่าสนใจและมีความหมาย เพื่อเป็นการตอบสนองความพอใจส่วนบุคคลของพวกเขาได้

ตัวอย่าง คุณลักษณะของคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีเช่น

1. ความมั่นคง
2. ผลตอบแทนที่เป็นธรรม
3. ความยุติธรรมภายในสถานที่ทำงาน
4. งานที่น่าสนใจและท้าทาย
5. การมอบหมายงานหลายด้าน
6. การควบคุมงาน สถานที่ทำงานและตนเอง
7. ความท้าทาย
8. ความรับผิดชอบ
9. โอกาสเรียนรู้และเจริญเติบโต
10. การรู้ผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้น

11. อำนาจหน้าที่
12. การยกย่อง
13. งานที่ก้าวหน้าเป็นต้น

ชาญชัย อัจฉินสมาจาร (2535) ได้กล่าวไว้ว่า คุณภาพชีวิตของการทำงานหมายถึง คุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างคนงานกับสิ่งแวดล้อมของการทำงานทั้งหมด รวมทั้งมิติทางด้านมนุษย์ (Human Dimension) ที่เพิ่มเข้าไปเสริมทางด้านเทคนิคและเศรษฐกิจ โดยคุณภาพชีวิตของการทำงานที่ดี มีดังนี้

1. ความมั่นคง
2. ความเสมอภาพในเรื่องค่าจ้างและรางวัล
3. ความยุติธรรมในสถานที่ทำงาน
4. ปลอดภัยจากระบบราชการและความเข้มงวดในการควบคุมงาน
5. งานที่มีความหมายและน่าสนใจ
6. กิจกรรมและงานหลากหลาย
7. งานมีลักษณะท้าทาย
8. สามารถควบคุมตัวเอง งานและสถานที่ทำงานได้
9. มีขอบเขตการตัดสินใจของตัวเอง
10. โอกาสการเรียนรู้และความเจริญก้าวหน้า
11. ผลสะท้อนกลับ ความรู้เกี่ยวกับผลลัพธ์
12. อำนาจหน้าที่ในงาน
13. ได้รับการยอมรับจากการทำงาน
14. ได้รับการสนับสนุนทางสังคม
15. มีอนาคต
16. สามารถสัมพันธ์งานกับสิ่งแวดล้อมจากภายนอก
17. มีโอกาสเลือกทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความชอบ ความสมัครใจและความคาดหวัง

และนอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบหลายประการ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการยอมรับคุณภาพชีวิตการทำงาน ขององค์การในอนาคต ตลอดจนการนำโปรแกรมออกใช้ในหน่วยงานให้กว้างขวางยิ่งขึ้นคือ

1. ยังไม่มีการวิจัยที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนเกี่ยวกับผลกระทบและประสิทธิผลของโครงการคุณภาพชีวิตของการทำงาน ถึงแม้จะมีกรณีตัวอย่างบางกรณีของบางองค์การมาแสดงก็ตามแต่ก็ยังไม่เพียงพอ

2. เนื่องจากคุณภาพชีวิตการทำงานตั้งอยู่บนแนวคิดและแนวทางใหม่ในการจัดองค์การ ซึ่งอาจจะมีข้อดีและข้อเสีย ฝ่ายจัดการจึงควรรู้ว่า จะนำโปรแกรมการปรับปรุงคุณภาพชีวิตการทำงานออกใช้เมื่อไหร่

3. คำว่าคุณภาพชีวิตของการทำงาน ดูเหมือนจะเรียกร้องความสนใจอย่างปัจจุบันทันด่วนต่อการก่อให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคณงานที่ทำงานในองค์การ ซึ่งอาจจะทำให้ฝ่ายจัดการเข้าใจผิดว่า โปรแกรมดังกล่าวเพิ่งเล็งเฉพาะการปรับปรุงชีวิตของคณงาน แต่ไม่ได้เพิ่งเล็งไปถึงการผลิต เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ฝ่ายจัดการจะต้องเข้าใจให้ถูกต้อง

จะเห็นได้ว่า สภาพจิตใจการทำงานของคนนั้นถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ซึ่งจากความหมายและขอบข่ายของคุณภาพชีวิตว่าในการทำงานที่ได้ทำเสนอมาข้างต้นนั้น อาจสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตการทำงาน หมายถึง การที่บุคคลที่ดำรงชีพอยู่ในสังคมสามารถมีงานทำ และงานที่ทำจะมีสภาพการทำงานที่ดีแค่ไหน ขึ้นอยู่กับรายได้ที่ได้รับ ชนิดของงาน ลักษณะของงาน ความมั่นคงและความก้าวหน้า ความปลอดภัยในงาน สภาพแวดล้อมของที่ทำงาน ชั่วโมงการทำงาน การได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมงานและผู้บังคับบัญชา เป็นต้น

ดังนั้นการที่จะวิเคราะห์ว่า คุณภาพชีวิตของมนุษย์จะดีหรือไม่ นอกจากทำงานในแง่ของคุณภาพการดำรงชีวิต โดยทั่วไปของบุคคลแล้วจะต้องคำนึงถึงคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคคลนั้น ๆ ควบคู่กันไปด้วย จึงจะมีความสมบูรณ์

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพชีวิต

ในการประเมินคุณภาพชีวิตของมนุษย์ว่าจะอยู่ในระดับใดนั้น จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีเครื่องชี้วัด ซึ่งในแต่ละปีอาจมีวิธีการชี้วัดที่แตกต่างกัน สำหรับในการพัฒนาสังคมไทยได้มีการนำเอาแนวคิดความจำเป็นพื้นฐาน(จปฐ.)มาใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเสนอจัดตั้งโครงการพัฒนาสังคมแห่งชาติ ซึ่งได้กำหนดแนวทางการพัฒนาชนบทแบบผสมผสานมีความคิดพื้นฐานว่า การที่จะพัฒนาสังคมไทยนั้นควรมองไปข้างหน้าว่าภาพของสังคมไทยในอนาคตควรมีสภาพอย่างไรและระดับความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีพซึ่งมนุษย์แต่ละคนในสังคมพึงจะบรรลุในช่วงเวลาหนึ่งควรอยู่ในระดับใด ซึ่งความจำเป็นพื้นฐานที่จะต้องบรรลุถึงนี้เป็นการบ่งชี้ถึงคุณภาพชีวิตในระดับการพออยู่พอกิน โดยมีการจำแนกรายการความจำเป็นพื้นฐาน 12 ข้อคือ (อภิชัย พันธเสน, 2539)

1. ทุกคนรอบครัวได้บริโภคอาหารที่ถูกต้องลักษณะอย่างเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย
2. ทุกคนรอบครัวมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม
3. ทุกคนรอบครัวมีปัจจัยพื้นฐานในการผลิตที่เพียงพอแก่การประกอบอาชีพ
4. คนในวัยทำงานมีการว่างงานน้อย
5. ครอบครัวมีการร่วมมือกันประกอบอาชีพ
6. ทุกคนมีการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันเพื่อผลประโยชน์ของชุมชนและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้มีการใช้และคงอยู่ได้
7. เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการพัฒนา และผู้สูงอายุได้รับการดูแล
8. ทุกคนมีโอกาสได้รับข้อมูลและข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและการดำรงชีพ
9. เด็กและหญิงมีครรภ์มีโอกาสได้รับภูมิคุ้มกันโรค และหญิงมีครรภ์ได้รับการดูแล
10. คู่สมรสวัยเจริญพันธุ์สามารถควบคุมจังหวะและจำนวนของการมีบุตรได้ตามต้องการ
11. บุคคลมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองและการปกครองท้องถิ่น
12. ทุกคนรอบครัวมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต

จากเป้าหมายความจำเป็นพื้นฐาน 12 ข้อใหญ่ มีเครื่องชี้วัดแยกแยะเป็นข้อๆ รวม 52 ข้อ โดยเป้าหมายของเครื่องชี้วัดแต่ละตัวได้กำหนดจากเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องที่สำคัญคือ

1. กำหนดจากพื้นฐานของข้อมูล ตามตัวแปรเครื่องชี้วัดซึ่งเป็นข้อมูลปี 2525 อันได้จากสถิติส่วนรวมของประเทศและปรับเกณฑ์ให้สอดคล้องกับเป้าหมายว่าคุณภาพชีวิตควรจะมีระดับใดในช่วงเวลาหนึ่งๆ ในอนาคต ทั้งนี้โดยตั้งอยู่บนรากฐานของการพออยู่พอกิน
2. กำหนดจากเกณฑ์ทางด้านวิชาการ เช่น ในการทำวัคซีนนั้นทำกับเป้าหมายประชาชนร้อยละ 70 ก็สามารถลดการระบาดของโรคติดต่อได้
3. ความเป็นไปได้ในการดำเนินงาน ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน รวมทั้งการระดมทรัพยากรจากประชาชนในชุมชนให้เข้ามามีบทบาทร่วมอย่างเต็มที่

กระทรวงสาธารณสุข (2536) ได้นำแนวความคิดความจำเป็นพื้นฐาน(จปฐ.)มาใช้ในโครงการพัฒนาสาธารณสุขเพื่อบรรลุสุขภาพดีถ้วนหน้า (Health For All) ตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (2535-2539) โดยมีการกำหนดเครื่องชี้วัด

แยกเป็นเขตชนบทให้มี 37 ตัวชี้วัดและในเขตเมืองให้มี 43 ตัวชี้วัด ถ้าหมู่บ้านใดหรือชุมชนใด
บรรลุ วัตถุประสงค์ตามเป้าหมายดังกล่าวถือว่ามีความพึงพอใจที่ดี ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้
ตารางที่ 1 เปรียบเทียบเนื้อหา วัตถุประสงค์ระหว่างเขตชนบทกับเขตเมือง

เนื้อหา วัตถุประสงค์	ชนบท	เมือง
หมวด 1.อาหารดี		
1.1 เด็กแรกเกิดหนัก 3 กก.	70%	80 %
1.2 เด็กแรกเกิดถึง 5 ปีไม่ขาดอาหาร		
ระดับ 1	ไม่เกิน 10%	ไม่เกิน 25 %
ระดับ 2	ไม่เกิน 1%	ไม่เกิน 2%
ระดับ 3	0 %	0 %
1.3 เด็ก 6 - 14 ได้อาหารครบ	93 %	92 %
1.4 ไม่กินอาหารสุกๆ ดิบ ๆ	60 %	-
1.5 กินอาหารที่มี อย.	75 %	-

หมวด 2 มีบ้านอาศัย	ชนบท	เมือง
2.1 บ้านคงทน 5 ปี	90 %	84 %
2.2 บ้านและบริเวณบ้านถูกสุขลักษณะ	90 %	60 %
2.3 มีส้วม	95 %	90 %
2.4 น้ำดื่มพอ 5 ลิตร/คน/วัน	95 %	95 %
2.5 ไม่ถูกรบกวนจากสิ่งรบกวน	80 %	ไม่มี
2.6 นำใช้เพียงพอตลอดปี	-	95 %
2.7 มีการดำเนินการด้านความสะอาด	-	มีครบ
2.8 สภาพชุมชนสะอาด	-	สะอาด
2.9 ทางเดินเท้าเพียงพอ,เหมาะสม, ไฟสว่าง	-	มี
2.10 มีไฟฟ้าใช้	-	100 %
2.11 ทางระบายน้ำเพียงพอ	-	เพียงพอ
2.12 มีสถานที่พักผ่อนออกกำลังกาย	-	มี

หมวด 3 ศึกษา อนามัยถ้วนหน้า	ชนบท	เมือง
3.1 หญิงตั้งครรภ์ ได้รับการดูแลก่อนคลอด	75 %	80 %
3.2 หญิงตั้งครรภ์ ทำคลอดและดูแลหลังคลอด	80 %	80 %
3.3 เด็กต่ำกว่า 1 ปี ได้วัคซีนครบ	95 %	90 %
3.4 เด็กประถมศึกษา ได้วัคซีนครบ	99 %	-
3.5 คนอายุ 14 ปี ขึ้นไป รู้เรื่องเอดส์	80 %	-
3.6 คนอายุ 14 ปี ขึ้นไป รู้จักป้องกันเอดส์	80 %	-
3.7 เด็กอายุ 3 - 6 ปี ได้รับการเลี้ยงดูถูกต้อง	60 %	80 %
3.8 เด็กได้รับการศึกษาภาคบังคับตามเกณฑ์	99 %	100 %
3.9 เข้าศึกษาต่อมัธยมต้นหรือเทียบเท่า	73 %	-
3.10 เด็กไม่ได้ศึกษาต่อ ได้รับการฝึกอาชีพ	80 %	-
3.11 คนอายุ 14 -50 ปี อ่านออกเขียนได้	99 %	95 %
3.12 ได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์	85 %	85 %
3.13 เด็กแรกเกิด - 15 ปี มีสูติบัตร	-	100 %
3.14 เด็กไม่ถูกใช้แรงงานมากเกินไป	-	90 %
3.15 อายุ 15 -70 ปี มีบัตรประชาชน	-	95 %
3.16 ผู้พิการได้รับการดูแลช่วยเหลือ	-	100 %
3.17 อายุ 60 ปี ขึ้นไป ได้รับการดูแล	-	100 %

หมวด 4 ครอบครัวปลอดภัย	ชนบท	เมือง
4.1 ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	100 %	ปลอดภัย
4.2 ปลอดภัยจากอุบัติเหตุ	60 %	-
4.3 ความรู้การป้องกัน,บรรเทาสาธารณภัย	-	มี
4.4 ชุมชนมีอุปกรณ์ดับเพลิง	-	เพียงพอ

หมวดที่ 5 รายได้ดี	ชนบท	เมือง
5.1 มีรายได้ 15,000.-/คน/ปี	70 %	-
5.2 อายุ 14-21 ปีที่ไม่ศึกษาต่อ ได้ฝึกอาชีพ	-	95 %
5.3 วัยทำงานที่ไม่อยู่ระหว่างศึกษาต่อ	-	70 %

5.4 ครอบครัวมีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีพ	-	70 %
--	---	------

หมวด 6 มีลูกไม่มาก	ชนบท	เมือง
6.1 คู่สมรสอายุ 15-44 ปีใช้บริการคุมกำเนิด	77 %	75 %
6.2 คู่สมรสมีลูกไม่เกิน 2 คน	75 %	75 %
หมวด 7 อายกร่วมพัฒนา	ชนบท	เมือง
7.1 เป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งเงินในหมู่บ้าน	60 %	50 %
7.2 ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	90 %	50 %
7.3 บำรุงรักษาสาธารณและการพัฒนา	80 %	เข้าร่วม
7.4 มีส่วนร่วมพัฒนาตนเอง	-	มีส่วนร่วม
7.5 บำรุงรักษาวัฒนธรรม/ประเพณี	(อยู่ในหมวด 8)	บำรุงรักษา
7.6 อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ	(อยู่ในหมวด 9)	อนุรักษ์

หมวด 8 พาสู่คุณธรรม	ชนบท	เมือง
8.1 ปฏิบัติศาสนกิจ	90 %	90 %
8.2 คนในครัวเรือนไม่ติดสุรา	90 %	85%
8.3 คนในครัวเรือนไม่ติดบุหรี่	90 %	85%
8.4 ชุมชนมีความสามัคคีและเอื้อเฟื้อ	-	มี
8.5 ร่วมทำกิจกรรมตามประเพณี/วัฒนธรรม	90 %	(อยู่ในหมวด 7)
8.6 คนสูงอายุได้รับการดูแลจากชุมชน	90%	(อยู่ในหมวด 3)

หมวด 9 อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	ชนบท	เมือง
9.1 ทำกิจกรรมอนุรักษ์/พัฒนาสิ่งแวดล้อม	90%	(อยู่ในหมวด 7)
9.2 ทำกิจกรรมป้องกัน, ควบคุมสิ่งแวดล้อม	90 %	(อยู่ในหมวด 7)
รวม งบประมาณ/ชนบท เพื่อคุณภาพชีวิต (ซ้อนกัน 25 ตัว)	37 ตัว	43 ตัว

ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้ศึกษาจะได้นำเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 นี้ มาใช้เป็นเกณฑ์ในการศึกษาวิเคราะห์ ซึ่งนับตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5

เป็นต้นมา คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดทำแบบสำรวจความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์และวางเป้าหมายของการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน คำนีตัววัดของ จปฐ. ได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด และตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 จปฐ. ได้รับการแบ่งออกเป็น 9 หมวดดังนี้

หมวด 1 อาหารดี หมายถึงการที่ประชากรได้รับประทานอาหารถูกสุขลักษณะ และเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย (เครื่องชี้วัด 5 ข้อ)

หมวด 2 มีที่อยู่อาศัย คือ การที่ประชากรมีที่อยู่อาศัยคงทนถาวร และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม (เครื่องชี้วัด 12 ข้อ)

หมวด 3 การศึกษาและอนามัย หมายถึง การที่ประชาชนได้มีโอกาสเข้าถึง บริการสังคมขั้นพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต (เครื่องชี้วัด 17 ข้อ)

หมวด 4 ครอบครัวปลอดภัย หมายถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (เครื่องชี้วัด 4 ข้อ)

หมวด 5 รายได้ดี หมายถึง การที่ประชากรมีอาชีพที่แน่นอนและมีรายได้ไม่น้อยกว่า 15,000.-บาท/ปี (เครื่องชี้วัด 4 ข้อ)

หมวด 6 มีลูกไม่มาก หมายถึง ครอบครัวสามารถควบคุมเวลา และจำนวนการมีบุตรได้ตามความต้องการ (เครื่องชี้วัด 2 ข้อ)

หมวด 7 อายกร่วมพัฒนา หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน (เครื่องชี้วัด 6 ข้อ)

หมวด 8 พาสู่คุณธรรม หมายถึง ประชาชนมีโอกาสได้รับการพัฒนาทางด้านจิตใจศาสนา และวัฒนธรรม (เครื่องชี้วัด 6 ข้อ)

หมวด 9 บำรุงสิ่งแวดล้อม หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน (เครื่องชี้วัด 2 ข้อ)

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทวิช จตุรพฤกษ์ และคณะ (2540) ได้ศึกษาวิจัยวิวัฒนาการของการปรับตัวของชาวเขา 3 เผ่าคือ เย้า ลีซอและแม้ว ที่ได้อพยพเข้ามาประกอบอาชีพอยู่ในเมืองเชียงใหม่ โดยเป็นการศึกษาเฉพาะกรณีเผ่าละ 1 ครอบครัวในลักษณะของข้อมูลในเชิงคุณภาพ เผ่าเย้าได้ศึกษาจากครอบครัวตัวอย่าง ณ ศูนย์วัฒนธรรมเชียงใหม่ เผ่าลีซอเป็นครอบครัวที่อาศัยอยู่ ณ ชุมชนหัวฝ้าย และเผ่าแม้วศึกษาจากครอบครัวที่ขายของริมบาทวิถีบริเวณตลาดวโรรส จากการศึกษาพบว่าแต่ละครอบครัวนั้นได้พยายามต่อสู้เพื่อความอยู่รอดตั้งแต่การเริ่มต้นชีวิตในหมู่บ้านบนพื้นที่สูง มาอย่างยาว

นานแต่ระยะหลัง ๆ ได้เผชิญกับปัญหาแตกต่างกันไปเช่น การขาดแคลนพื้นที่ทำกิน ผลผลิตตกต่ำ เนื่องจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่ดิน ประกอบกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว รวมทั้งนโยบายของรัฐที่ต้องการรักษาพื้นที่ป่าไม้บริเวณต้นน้ำ และบางครอบครัวเผชิญกับปัญหาที่เป็นผลกระทบจากภาวะที่ดินราคาแพง ปัญหาการต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และยังมีปัญหาความแตกแยกภายในครอบครัว จึงทำให้แต่ละครัวเรือนพยายามค้นหาช่องทางหรือโอกาสในการอยู่รอด หลังจากประสบภาวะวิกฤตของการเกษตรบนที่สูงอันเป็นผลให้ครอบครัวพบปัญหาความยากจน การอพยพเข้ามาประกอบอาชีพในเขตเมืองเชียงใหม่ เป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้มีรายได้มาจุนเจือครอบครัวโดยการรับจ้าง แสดงศิลปวัฒนธรรมประจำเผ่าและการค้าขายสินค้าพื้นเมือง แต่ทั้งนี้ก็เชื่อว่าแต่ละครอบครัวจะสามารถประสบความสำเร็จได้อย่างง่ายดาย ยังคงต้องดำเนินชีวิตในวิถีใหม่ต่อไป ด้วยความยุ่งยากและหวาดผวา ไร้หลักประกันความมั่นคงของชีวิต ตลอดจนมีความรู้สึกเปล่าเปลี่ยวอยู่ท่ามกลางผู้คนมากมาย และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างจากสังคมเดิมอย่างสิ้นเชิง ซึ่งก็ยังไม่อาจมีข้อสรุปได้ว่าการอพยพเข้ามาประกอบอาชีพในเมืองเชียงใหม่นั้นเป็นแนวทางที่ดีกว่าเดิมหรือเพราะเป็นเพียงทางเลือกหนึ่งเนื่องจากยังไม่มีทางเลือกอื่นที่ดีกว่านี้ ซึ่งสถานะการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะนั้นนอกจากจะยังไม่สามารถหลุดพ้นจากปัญหาความยากจนแล้วยังต้องต่อสู้กับปัญหาทางสังคมและโอกาสที่จะเกิดการล่มสลายของเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์อีกด้วย

ธงชัย ชูสุวรรณ (2521) ได้ศึกษาการอพยพของแรงงานเข้าสู่ตัวเมืองเชียงใหม่ พบว่าการอพยพของแรงงานมีความสัมพันธ์กับอายุและเพศ คือช่วงอายุ 15 - 24 ปี เพศชายและเพศหญิงมีโอกาสในการอพยพไม่แตกต่างกัน แต่เมื่ออายุมากขึ้นเพศชายจะมีการอพยพมากกว่าเพศหญิง ปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการอพยพโดยที่แรงงานจะมีรายได้มากกว่ารายจ่าย ทำให้มีความพึงพอใจต่อการดำรงชีวิตในเมือง และการอพยพเกิดจากความคิดเห็นของแรงงานเอง รวมทั้งมีแนวโน้มที่จะเกิดการอพยพของแรงงานเข้าสู่ตัวเมืองเชียงใหม่เพิ่มมากขึ้น

ดร.ฉิมิ ทายะติและพรพรรณ ทรัพย์ไพบุลย์กิจ (2539) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพสังคมเศรษฐกิจ วิถีชีวิตความเป็นอยู่และข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการปฏิบัติตนด้านสุขภาพอนามัย ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของชาวเขาเผ่ามูเซอแดง จำนวน 3 หมู่บ้าน โดยใช้แบบสำรวจความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เป็นเครื่องมือในการวิจัย แล้วนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ยและร้อยละ เปรียบเทียบเกณฑ์ จปฐ.ของประเทศ ซึ่งมี 9 หมวด 37 ตัวชี้วัด

หมวดที่ 1: ประชาชนได้กินอาหารที่ถูกสุขลักษณะและเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย

- หมวดที่ 2: ประชาชนมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม
 หมวดที่ 3: ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงบริการสังคมขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต
 หมวดที่ 4: ประชาชนมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
 หมวดที่ 5: ประชาชนมีการประกอบอาชีพและมีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิต
 หมวดที่ 6: ครอบครัวสามารถควบคุมช่วงเวลาและจำนวนการมีลูกได้ตามความต้องการ
 หมวดที่ 7: ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่ การกำหนดชีวิตของตนเองและชุมชน
 หมวดที่ 8: ประชาชนมีการพัฒนาจิตใจของตนเองให้ดีขึ้น
 หมวดที่ 9: ประชาชนมีจิตสำนึก ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในการศึกษาวิจัยพบว่าหมวดที่ 1,2,3,5,6 และ 9 ไม่บรรลุเป้าหมายตามเกณฑ์ชี้วัดทุกข้อ ส่วนหมวดที่ 4 และหมวดที่ 7 บรรลุเป้าหมายตามเกณฑ์ชี้วัดเพียงหมวดละ 1 ข้อ และในหมวดที่ 8 บรรลุเป้าหมายตามเกณฑ์ชี้วัดเพียง 2 ข้อ สำหรับปัญหาสุขภาพอนามัยเกี่ยวกับการเจ็บป่วยพบว่าสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังหรือมีโรคประจำตัวคือโรคปวดท้องมากที่สุด และพบว่าโรคท้องร่วงเป็นปัญหาสุขภาพที่ทำให้ต้องเข้ารับการรักษาที่สถานบริการสาธารณสุขมากที่สุด

เสาวนีย์ คณะดุสีย์ (2533) ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเป็นการศึกษาในเชิงอัตวิสัย (Subjective Quality of Life) ใช้แบบสอบถามทางไปรษณีย์ในหมู่บ้านปัญญา นวธานี เสนานิเวศน์ แฟลตดินแดงและชุมชน ส.พทยา เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 288 คนและวิเคราะห์ผลการศึกษาโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป SPSS ผลการศึกษาพบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความพึงพอใจอย่างสูงในมิติครอบครัวหรือชีวิตสมรสและที่อยู่อาศัย มีความพึงพอใจในงานอาชีพและสุขภาพในระดับปานกลาง ส่วนในมิติของสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพมหานคร ประชาชนมีความพึงพอใจในระดับต่ำ นอกจากนี้ยังพบว่าประชาชนให้ความสำคัญต่อมิติครอบครัวหรือชีวิตสมรสมากที่สุด รองลงมาคือ มิติด้านสุขภาพ งานอาชีพและที่อยู่อาศัยตามลำดับ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ไม่พบนัยสำคัญระหว่างเพศกับความพึงพอใจในชีวิต และไม่พบนัยสำคัญระหว่างอายุกับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม แต่พบว่าอายุมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในงานอาชีพและความพึงพอใจในสิ่งแวดล้อม และยังพบอีกว่าสถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมเท่านั้น ส่วนในเรื่องรายได้จะมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมและความพึงพอใจในมิติต่าง ๆ อย่างมีนัยสำคัญ ยกเว้นความพึงพอใจในสุขภาพ ส่วนสถานภาพทางอาชีพมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตและความพึงพอใจในทุกมิติระดับการศึกษามีความ

สัมพันธ์กับความพึงพอใจในทุกมิติ แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับชีวิตโดยรวม นอกจากนั้นยังพบว่า แรงสนับสนุนทางสังคม ความศรัทธาในศาสนา ความเครียดมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมแต่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในไสยศาสตร์กับความพึงพอใจในชีวิต

สุทิน สายสงวน (2533) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการ ในสังกัดกรมส่งเสริมการเกษตร ที่ประจำสำนักงานเกษตรอำเภอในภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการเป็นอย่างไรบ้าง และได้รับผลกระทบจากปัจจัยใดบ้าง ซึ่งได้สุ่มตัวอย่างมา 413 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 40 ของจำนวนประชากรทั้งหมด เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ในการวิจัยได้มีตัวแปรอิสระจำนวน 9 ตัว คือการค้ำจุนทางสังคม ความขัดแย้งทางบทบาท ความคลุมเครือทางบทบาท ความเสียเปรียบสัมพัทธ์ การศึกษา รายได้ สถานภาพการสมรส เพศและอายุ โดยที่ตัวแปรอิสระทั้งหมด ได้นำไปวิเคราะห์หาความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการ(ตัวแปรตาม) ซึ่งแบ่งเป็น 2 มิติคือ ความพึงพอใจในการทำงานและสุขภาพจิตในการทำงาน ผลการศึกษาพบว่าข้าราชการส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 65 - 70 มีคุณภาพชีวิตการทำงานในระดับปานกลางทั้งในมิติความพึงพอใจในการทำงานและสุขภาพจิตในการทำงาน และพบว่าความขัดแย้งทางบทบาท ความคลุมเครือทางบทบาทและความเสียเปรียบสัมพัทธ์มีความสัมพันธ์เชิงลบกับคุณภาพชีวิตการทำงานทั้งสองมิติ ในทางตรงข้ามการค้ำจุนทางสังคมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับมิติความพึงพอใจในการทำงานเท่านั้น ในขณะที่เพศและการศึกษามีความสัมพันธ์เฉพาะมิติสุขภาพจิตในการทำงาน รายได้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตการทำงานทั้งสองมิติ แต่สถานภาพการสมรสไม่มีความสัมพันธ์ทั้งสองมิติ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาอิทธิพลของตัวแปรอิสระทุกตัวพร้อมกันพบว่าการค้ำจุนทางสังคม ความเสียเปรียบสัมพัทธ์ ความคลุมเครือทางบทบาทและความขัดแย้งทางบทบาทมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานในมิติความพึงพอใจในการทำงานจากมากไปหาน้อยตามลำดับ ส่วนในมิติของสุขภาพจิตในการทำงานได้รับอิทธิพลมากที่สุดจากความคลุมเครือทางบทบาท รองลงมาคือความเสียเปรียบสัมพัทธ์ การค้ำจุนทางสังคมและความขัดแย้งทางบทบาทตามลำดับ ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งสิ้นเป็นตัวแปรทางสังคมวิทยาที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการ โดยที่สามารถอธิบายตัวแปรได้ร้อยละ 41 ในมิติความพึงพอใจและร้อยละ 42 สำหรับมิติสุขภาพจิตในการทำงาน

อุไรวรรณ แสงศร (2534) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเมือง - ชนบท กรณีศึกษาการย้ายถิ่นของชาวเขาเข้ามาอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่ ซึ่งการศึกษาพบว่าปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้

ชาวอพยพเข้ามาอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่ ก็คือการขาดแคลนพื้นที่ทำกิน โดยระยะแรกเป็นการย้ายถิ่นชั่วคราวมาหางานทำหลังฤดูเก็บเกี่ยว ต่อมาเป็นการเข้ามาอยู่อย่างถาวร (ใช้ชีวิตในเมืองมากกว่าชุมชนเดิม) โดยมีองค์กรที่นำเข้ามาคือ บริษัทเอกชนที่ดำเนินการด้านการท่องเที่ยวเพื่อแสดงศิลปวัฒนธรรมประจำเผ่า องค์กรศาสนาทั้งศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ ส่งเสริมให้การศึกษาแก่เยาวชนชาวเขามาเรียนหนังสือในตัวเมืองเชียงใหม่ เมื่อมีที่พักอาศัยถาวรและพบช่องทางที่ชักชวนญาติพี่น้องเข้ามาทำงานในเมือง ส่วนชาวเขาที่จบการศึกษาแล้ว ก็จะหางานทำอยู่ในเมืองต่อไป นอกจากนี้การศึกษายังพบว่า การย้ายถิ่นของชาวเขามีผลทำให้ความสัมพันธ์กับชุมชนเดิมลดลง เพราะไม่สามารถปลีกเวลาจากงานประจำไปร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านได้ มีชาวเขาจำนวนหนึ่งสามารถตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างถาวรในเมืองเชียงใหม่และจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ศรีหัทธิม พานิชพันธ์ (2537) ได้กล่าวถึงระบบการบริการสังคมโดยส่วนรวมเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีอยู่ 6 สาขา คือ

1. บริการด้านสุขภาพอนามัย (Health) ได้แก่ บริการด้านสุขภาพทั้งทางกายและทางจิตใจ รวมทั้งการสาธารณสุข
2. บริการด้านการศึกษา (Education) เป็นการจัดการศึกษา สำหรับประชาชนในระดับต่าง ๆ คือระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา
3. บริการด้านที่อยู่อาศัยหรืออาคารสงเคราะห์ (Housing) หมายถึงการที่รัฐบาลให้การสงเคราะห์แก่บุคคลในเรื่องที่อยู่อาศัย โดยมุ่งที่จะสนับสนุนช่วยให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัย สะดวกสบาย เหมาะสมและถูกต้อง มีมาตรฐานเพียงพอที่จะรักษาไว้ซึ่งสุขภาพอนามัย
4. การประกันรายได้ (Income Maintenance) การประกันรายได้ถือว่าเป็นการบริการสังคมซึ่งให้ผลประโยชน์เป็นตัวเงินที่จัดให้เป็นการทดแทนหรือเป็นการเสริมรายได้
5. การสร้างงานและสวัสดิการแรงงาน (Employment and Labour Welfare) หมายถึง การดำเนินการใด ๆ ในฐานะเป็นสื่อกลางให้นายจ้างและลูกจ้างบรรลุความต้องการทั้ง 2 ฝ่าย และกิจกรรมที่น่าส่งเสริมให้ลูกจ้างมีระดับความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร
6. บริการสังคมทั่วไป (General Social Service) หมายถึง บริการที่จัดให้แก่แต่ละบุคคลและครอบครัว ให้สามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ด้วยดีเป็นบริการที่ส่งเสริมการใช้ชีวิตร่วมกันเป็นกลุ่มและส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละบุคคลให้ดีขึ้น

จากประเภทของการบริการสังคมด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชนทั่วไป อันถือเป็นสิทธิที่พลเมืองของประเทศควรจะได้รับ การตอบสนองจากรัฐโดยเท่าเทียมกันเพื่อก่อให้เกิดสวัสดิภาพที่ดีและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

Kazutoshi Koshiro (1977) ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของคนงานในโรงงานอุตสาหกรรมของประเทศญี่ปุ่น โดยได้แยกคุณภาพชีวิตการทำงานเป็น 3 มิติคือ

1. การส่งเสริมประชาธิปไตยในวงการอุตสาหกรรม

(Extension of Industrial Democracy to the Plant and Shop-floor Levels)

2. มาตรการต่าง ๆ ที่ใช้จัดการกับความไม่พึงพอใจ ความรู้สึกแปลกแยกและการฝ่าฝืนย้ายของพนักงานในที่ทำงานที่เพิ่มขึ้น

(Measured to Deal With Increasing Worker Dissatisfaction, Alienation and Defiance in the Workplace)

3. การปรับปรุงค่าจ้างและเงื่อนไขในการทำงานอื่น ๆ

(Improvement of Wages and Other Conditions of Work)

จากการศึกษาพบว่าคนงานญี่ปุ่นเป็นผู้มีระเบียบวินัย มีมาตรการหลายอย่างที่จะทำให้คุณภาพชีวิตการทำงานดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในองค์การธุรกิจขนาดใหญ่ซึ่งจะมีระบบการจ้างงานตลอดชีพ แต่อย่างไรก็ตามไม่ได้มีการเรียกร้องมากนักในเรื่องประชาธิปไตยในที่ทำงาน แต่จะมองเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานในแง่ของความปลอดภัย การปรับปรุงสภาพแวดล้อมของการทำงาน และเงื่อนไขอย่างอื่น ตลอดจนผลประโยชน์เกื้อกูล (Fringe Benefits) การติดต่อสื่อสารที่ใกล้ชิด การต่อรองผลประโยชน์และการให้คำแนะนำปรึกษาในที่ทำงาน รวมไปถึงสวัสดิการของคนงานที่ถูกโอนย้ายไปทำงานยังโรงงานในเครือของบริษัท เป็นต้น

Yasuhiko Nagayama (1993) ได้ศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานในสำนักงาน (White Collar Workers) ซึ่งเปรียบเทียบระหว่างประเทศญี่ปุ่น สวีเดนและเนเธอร์แลนด์โดยใช้ Walton's Criteria for Quality of Working Life ซึ่งเป็นระบบที่มีพื้นฐานจากทฤษฎีลำดับความต้องการของ Maslow (The Hierarchy of Needs) ซึ่งพบว่าการศึกษานี้เปรียบเทียบนั้นมีความยุ่งยากพอสมควรเนื่องจากมีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมและสังคมระหว่างประเทศญี่ปุ่นและประเทศยุโรปและแนวคิดของ "Walton" นั้นก็วัดคุณภาพชีวิตการทำงานโดยคำนึงถึงปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมน้อยมาก ดังนั้นในแต่ละประเทศ แต่ละองค์การจึงมีแนวความคิดที่ต่างกันในเรื่องวิธีการวัดคุณภาพชีวิตการทำงาน

คณะทำงานศึกษาชุมชนเมืองเชียงใหม่และคณะ (2539) ได้ศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ในปี 2539 โดยใช้ 2 วิธีการคือ การรวบรวมปัญหาจากแบบสอบถามและการจัดประชุมผู้นำชุมชน พบว่าข้อมูลที่ได้จากทั้งสองวิธีการสนับสนุนซึ่งกันและกันคือ ปัญหาที่ได้จากแบบสำรวจแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะใหญ่คือ ประการแรกชุมชน 44 แห่งหรือร้อยละ 86.3 มีปัญหาด้านกายภาพเช่น น้ำท่วมขัง ขยะ ความทรุดโทรมและไม่เป็นระเบียบของชุมชน ขาดความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ประการที่สอง ชุมชน 27 แห่งหรือร้อยละ 52.9 มีปัญหาด้านเศรษฐกิจเช่น รายได้น้อย อาชีพไม่มั่นคงและมีหนี้สินนอกระบบ ประการสุดท้ายคือ ชุมชน 9 แห่ง หรือร้อยละ 17.6 มีปัญหาด้านสังคมและการเมือง เช่นชุมชนขาดการรับรองจากเทศบาลทำให้ได้รับการสนับสนุนด้านการพัฒนา ปัญหาความวุ่นวาย ขาดความสามัคคีในชุมชน ปัญหายาเสพติดและโรคเอดส์

ผู้นำชุมชนและหน่วยงาน (2539) ได้จัดประชุมเรื่องกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองเชียงใหม่ ได้ข้อสรุปว่าชุมชนมีปัญหาต่าง ๆ 5 ประการคือ

1. ปัญหาความมั่นคงในการอยู่อาศัย เนื่องจากประสบปัญหาการถูกไล่รื้อ ทั้งชุมชนที่บุกรุกพื้นที่สาธารณะซึ่งอยู่ตามแนวคลองแม่ข่า คลองสาท และกำแพงเมือง และพื้นที่ของเอกชนเช่นชุมชนคลองเงิน 1 ชุมชนคลองเงิน 2 ชุมชนเซ็นทรัล ชุมชนสันติธรรม ชุมชนทุ่งพัฒนา ชุมชน 5 ธันวาคม ชุมชนฟ้าใหม่ ชุมชนกำแพงงาม เป็นต้น
2. ปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้แก่ น้ำท่วมขัง น้ำเน่า ขยะ การระบายน้ำ สภาพด้านกายภาพทรุดโทรม ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลกระทบมาจากโครงการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ เช่นการปรับปรุงคลองแม่ข่าเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมเมือง
3. ปัญหาการขาดแคลนสาธารณูปโภค ได้แก่การขาดน้ำประปา ขาดไฟฟ้า และทางเดินในชุมชนไม่ได้มาตรฐาน เป็นต้น
4. ปัญหาสิทธิชุมชน มีชุมชนหลายแห่งที่ไม่ได้รับการรับรองจากเทศบาล โดยปัจจุบันเทศบาลให้การรับรองเพียง 21 ชุมชนจากทั้งหมด 58 ชุมชน ทำให้ชุมชนที่เหลือไม่ได้รับการสนับสนุนด้านพัฒนา ขาดข้อมูลข่าวสาร ซึ่งชุมชนไม่เข้าใจว่าเทศบาลใช้เกณฑ์อะไรในการรับรอง เพราะชุมชนที่เทศบาลรับรองไปแล้วนั้นก็ยังมีทั้งชุมชนที่มีที่ดินเป็นของตนเองเช่าที่และบุกรุก
5. ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่การขาดความมั่นคงในอาชีพและรายได้ รายได้น้อย ขาดแหล่งสินเชื่อ ปัญหาหนี้สินนอกระบบซึ่งดอกเบี้ยแพง ปัญหายาเสพติด โรคเอดส์และขาดศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น

กรมการพัฒนาชุมชน (2539) ได้รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทยในชนบทในปี 2538 โดยการวิเคราะห์จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ) ที่แบ่งเป็น 9 หมวด 37 ตัวชี้วัด โดยผลสรุปภาพรวมพบประเด็นที่น่าสนใจต่าง ๆ คือ ประชาชนยังไม่บรรลุเป้าหมายตามเกณฑ์มาตรฐานจปฐ. จำนวน 13 ตัวชี้วัดและบรรลุเป้าหมายแล้ว 24 ตัวชี้วัด โดยพบตัวชี้วัดที่ยังเป็นปัญหารุนแรงของคุณภาพชีวิตคนไทยในชนบท 2 ตัว (ต่ำกว่าเป้าหมายเกินกว่าร้อยละ 15) คือ ประการแรกเด็กที่จบการศึกษามัธยมศึกษาและไม่ได้ศึกษาต่อได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพต่างๆ ซึ่งได้วางเป้าหมายไว้ที่ร้อยละ 80 แต่สามารถบรรลุได้เพียงร้อยละ 40.4 ของจำนวนประชากรกลุ่มเป้าหมาย ประการที่สองครัวเรือนมีการประกอบอาชีพและมีรายได้อย่างน้อยไม่ต่ำกว่าคนละ 15,000.-บาทต่อปี ซึ่งมีเป้าหมายที่ร้อยละ 70 แต่บรรลุไปได้เพียงร้อยละ 47.1 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ส่วนตัวชี้วัดประชาชนเกือบจะบรรลุเป้าหมายแล้วในปี 2538 (ต่ำกว่าเป้าหมายไม่เกินร้อยละ 2) คือ เด็กอายุ 0 - 5 ปีไม่ขาดสารอาหารระดับ 3 ครัวเรือนมีและใช้ส้วมถูกหลักสุขาภิบาล เด็กประถมศึกษาได้รับวัคซีนครบ เด็กวัยประถมศึกษาได้เข้าเรียนภาคบังคับ และครัวเรือนและทรัพย์สินมีความปลอดภัยในชีวิต สำหรับการกระจายตัวของปัญหาตามเกณฑ์ชี้วัด จปฐ. ไปยังจังหวัดต่าง ๆ พบว่าปัญหาครัวเรือนขาดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีอยู่มากที่สุดถึง 75 จังหวัด ปัญหารองลงมาคือ คนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เด็กไม่ได้เข้าเรียนต่อได้รับการฝึกอาชีพ ครัวเรือนมีน้ำสะอาดดื่มเพียงพอ คนอายุ 14 - 50 ปี อ่านเขียนได้ และครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 15,000.-บาท/คน/ปี ซึ่งกระจายอยู่ใน 71,69,67,57 และ 56 จังหวัดตามลำดับ และเมื่อพิจารณาเป็นรายจังหวัดแล้วพบว่า จังหวัดที่ประชาชนมีคุณภาพชีวิตดีที่สุดคือ จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งบรรลุเป้าหมาย 35 ตัวชี้วัด รองลงมาคือ นครปฐม สมุทรสาครและภูเก็ต บรรลุ 34 ตัวชี้วัด ในขณะที่จังหวัดที่ประชาชนมีปัญหาคุณภาพชีวิตมากที่สุดคือ จังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งสามารถบรรลุเป้าหมายได้เพียง 9 ตัวชี้วัด ส่วนจังหวัดตากและนราธิวาส บรรลุ 17 และ 18 ตัวชี้วัดตามลำดับ

กองการแพทย์และกองอนามัยและสิ่งแวดล้อม เทศบาลนครเชียงใหม่ (2539) ได้ทำการสำรวจคุณภาพชีวิตของประชากรในชุมชนที่ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการแล้วจำนวน 21 ชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยใช้ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน(จปฐ.) 9 หมวด 45 ตัวชี้วัด พบว่าชุมชนที่สามารถบรรลุเกณฑ์มาตรฐานมากที่สุดคือชุมชน 5 ธันวา โดยบรรลุถึง 43 ตัวชี้วัด รองลงไปคือชุมชนเมืองลิ้ง ซึ่งบรรลุ 41 ตัวชี้วัด ส่วนชุมชนที่บรรลุเกณฑ์ชี้วัดน้อยที่สุดคือชุมชนแม่จิง ซึ่งบรรลุเกณฑ์เพียง 21 ตัวชี้วัด ในขณะที่ชุมชนเมืองกายได้บรรลุน้อยรองลงมาจำนวน 23 ตัวชี้วัด สำหรับเกณฑ์ชี้วัดที่ทุกชุมชนบรรลุเกณฑ์มาตรฐานแล้วมีจำนวน 8 ตัวชี้วัดคือ มีที่อยู่อาศัยที่สภาพคงทนถาวรอย่างน้อย 5 ปี, หญิงมีครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด, เด็กแรกเกิดถึง 6 ขวบได้

รับการดูแลอย่างเหมาะสม, ประชาชนวัยทำงาน (14-60ปี) ที่ไม่ได้อยู่ระหว่างศึกษาต่อมีอาชีพที่มีรายได้, ประชาชนร่วมกันบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่รัฐและชุมชนสร้างขึ้น, ประชาชนร่วมกันบำรุงรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี, ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย, และประชาชนร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนในกรณีของเกณฑ์ชีวิตที่จำนวนชุมชนไม่บรรลุเกณฑ์มากที่สุด(18 ชุมชน) คือคำถามข้อ 31 ในหมวดที่ 5 ซึ่งถามว่า “ประชาชนอายุ 14- 25 ปีที่ไม่ได้เรียนหนังสือต่อได้รับการฝึกอาชีพเพิ่มเติมรายได้” และเกณฑ์ชีวิตที่จำนวนชุมชนบรรลุน้อยที่สุดรองลงมา (16 ชุมชน) ก็คือคำถามที่ 30 ในหมวดที่ 4 ซึ่งถามว่า “ชุมชนมีอุปกรณ์ดับเพลิงเพียงพอและใช้งานได้” นอกจากนี้ยังมีอีกบางประเด็นที่เป็นปัญหาร่วมที่ชุมชนบรรลุเกณฑ์ชีวิตค่อนข้างน้อยเช่น การขาดสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและออกกำลังกาย ปัญหาโภชนาการและการขาดสารอาหารของเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี ปัญหาน้ำท่วมขังและขาดทางระบายน้ำ สภาพที่สมาชิกในครัวเรือนปฏิบัติศาสนกิจน้อย และขาดการมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมสิ่งแวดล้อมชุมชน